Katonák a bíróságon, avagy egy 56-os per elemzése

Dr. Marossy Endre 2017-ben megjelent munkája: a „Jutadombi történetek 1956" című monográfiát követően, az abban elbeszélt események szerves folytatásának tekinthető újabb kötet látott napvilágot a Magyar Napló gondozásában. A történész ezúttal nem kevesebbre vállalkozott, minthogy teljes részletességgel tárja fel, mind az olvasóközönség, mind a szűkebb szakma számára a Mecséri-per teljes történetét. Kiemelten a *teljesen* lesz a hangsúly, hiszen a história művelői jól tudják: egy régmúlt esemény feltárása valójában sohasem lehet teljes és soha semmit sem lehet lezárni. A munkát méltató megjegyzésem: a szerző mindent elkövetett, hogy a jelenleg hozzáférhető valamennyi forrással megismerkedjen, és azt bemutassa az olvasók számára. A felhasznált levéltárak listája több mint impozáns: Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, Hadtörténelmi Levéltár, Fővárosi Levéltár, HM HIM Központi Irattár.

Az író alaposságára jellemző adalék, hogy a kötetet egy olyan életrajzi lexikon egészíti ki, amely a per legfontosabb szereplőit, összesen hatvanhat főt mutat be teljes részletességgel. Nemcsak az áldozatokat, a törvénysértő perben elítélt katonákat ismerhetjük meg, hanem azokat is, akik a másik oldalt, a vádat képviselték. Ez a fejezet a leghosszabb a könyvben és bátran kijelenthető, hogy aki a monográfia megjelenését követően kíván foglalkozni a Mecséri-per egyes részleteivel nem hagyhatja figyelmen kívül a Marossy Endre által összeállított biográfiákat. Éppen ez utóbbi miatt nem számíthat könnyed olvasmányra az, aki úgy dönt, hogy belelapozgat a komoly, több éve tartó történeti kutatás eredményeit tartalmazó könyvbe. Mégis a részletesség mellett mi az újdonság, ami miatt mindenképpen érdemes kézbe venni a Magyar Napló kiadványát?

A szerző Kocsis Sándor perét állította párhuzamba Mecséri és társai hadbírósági eljárásával. Kocsis ügye eljárásjogi szempontból az 56-os perek „állatorvosi lovának" is tekinthető. Kocsis rendőr tizedes 1957 februári letartóztatása után bevallotta, hogy agyonlőtt egy a harcokban megsebesült, magatehetetlen szovjet katonát. Mindez az 1956. november 4-i jutadombi összecsapás során zajlott le, egyszersmind ha úgy tetszik ez a momentum is összekötötte a Mecséri-perrel Kocsis tizedes esetét. Ráadásul egyáltalán nem biztos, hogy Kocsis állításai ellenére egyáltalán úgy történt meg az eset, mint ahogy az a vallomásában, vagy inkább vallomásaiban elhangzott.

Az állítólagos gyilkosság bizonyításához nem találjuk sem a hiteles szemtanúkat sem a holttestet. Nem lehetett bizonyítani azt sem, hogy valóban Kocsis volt az, aki megölte a szovjet harcost. Mindezek után nem is lehetett szó arról, hogy kivégezzék Kocsist; úgy tűnt mindenki elfogadja a 14 év börtönbüntetést, ám a védő annak ellenére is fellebbezett, hogy a védence is elfogadta az ítéletet. Ilyenkor elméletileg nem volt lehetséges a súlyosbítás; a római jog tiltotta a reformatio in peius-t, azaz nem lehetett a vádlott hátrányára ítéletet hozni másodfokon, ha az ügyész nem fellebbezett. Az 56-os ügyek ebben a tekintetben is törvényt sértettek. Kocsist ezért ítélték halálra másodfokon.

A kötet fő témájának tárgyalása során kiderül, hogy más 56-os perekhez hasonlóan Mecséri és társai ügyében is tetszőlegesen tapasztották egymáshoz az ügyeket. Toldoztak, foldoztak, ragasztottak és figyelmen kívül hagyták a parancsteljesítés mentő körülményét, vagy a vádiratban foglaltakat megkérdőjelező tanúkat is. A szerző többször utalt a per egyes elemeinek koncepciós voltára. Véleményem szerint nem klasszikus koncepciós perrel állunk szemben. Hiszen a jutadombi összecsapás valóban megtörtént. A magyar katonák és nemzetőrök az 1956-os forradalom és szabadságharc egyik legjelentősebb diadalát aratták a szovjet csapatok és a velük szövetséges egykori ÁVH-s harcosok felett. A hatalom éppen ezt torolta meg, és a jog minden keretét feldúlta amikor törvénysértő módon figyelmen kívül hagyva a legelemibb szabályokat is, meggyilkolta az 56-os jutadombi hősöket. Azoknak, akik érdeklődnek az 56-os megtorlások valódi és hiteles története iránt feltétlenül ajánlom dr. Marossy Endre új kötetének alapos tanulmányozását.

Dr. Marossy Endre: *Mecséri János ezredes és ötvenegy katonájának hadbírósági pere 1958.* Magyar Napló, Budapest, 2018. 400 oldal.

Rácz János

Egy enciklopédia előmunkálata

– Király István Naplójáról –

2017-ben jelent meg *Király* István visszaemlékezéseinek a filológiai apparátusok nélkül is 900 oldal hosszúságú Naplója. A *Király* Júlia megszervezte tudományos *team* szövegkiadása korrekt, jegyzetelésük elég alapos, jóllehet kényszerűen korlátos is. A *Jegyzetek*ben tanúként megidézett szereplők tényszerűen korrektek voltak.

A Király-*Napló* száz és száz, inkább azonban ezer és ezer olyan nevet, helyzetet és eseményt rögzít, amelyek közvetlenül bele voltak szőve a kor értelmiségének életébe.

Király személyiségének meghatározó specifikuma volt, hogy a maga politikai, szakmai karrierpályáin szinte *mindenkit ismert* és mindenkit számon is tartott. Naplója megerősíti, hogy valóban mindenkivel össze is járt. Jól ismerte a feleségeket, számon tartotta a gyermekeket, ismert minden pletykát, s amire kíváncsi volt, mindenkitől meg is kérdezte. Szüntelenül tesztelt, vizsgálódott, ellenőrzött.

Király szociometriailag is feladja a leckét a tudománynak. Nem kell nagy bátorság annak kimondásához, hogy ebben a forgószélszerű társas-életben az ő társasági forgalma mindenkit lekörözött. Újabb kérdés: hogy ennek ellenére Király minden volt, csak nem integratív figura.

Királyban mintha két személyiség élt volna egy időben. *Mintha ezek nem is két személyiség lettek volna, de két, egymástól eltérő szenvedély* egysége.

Az egyik az irodalom és hatalom viszonyában a hatalmi szerepet is vállaló értelmiség szenvedélye, a másik az önmagára fixált értelmiségi narcista színezetű szenvedélye. Mindez ráadásul úgy, hogy Király a maga lelkészi és sárospataki kollégista háttere alapján pontosan ismeri a népélet minden szintjét is. Ismeri a tiszta és az értékek jegyében élő életek szépségét.

A *Napló* 1957-ben kezdődik, ami eleve kizár minket a két totalitarizmus, a háború, az átmenet és 56 megismeréséből, ami végzetesen csonkítja az életrajzot, hiszen Király és a diktatúrák viszonya a magyar köztudat szerves, hagyományképző tartalma volt. Nem kívánjuk, hogy Király tárja fel a maga korábbi korszakait is. Ez ma is, mint mindig visszamenőleg is, saját joga. A korábbi korszakok nélkül azonban a pályakép is csak csonka lehet.

Ez a *Napló,* az 1957 utáni korszak is enciklopédikus. Király igazi természetét csak úgy lehetne pontosan bemutatni, ha e 900 oldalt a maga extenzív, kvantitatív nagyságrendjében lehetne reprodukálni. Teljes lista kellene a hatalmi odüsszeia napi útitársairól. Néhány kiemelt állócsillag neve (*Aczél, Kardos* vagy a többiek) önmagában semmit sem mond, húsz név sem, még száz sem. Ezek a hatalmas tejútrendszerek azonban változnak is a mindenkori hatalmi helyzetnek megfelelően. A csillagtérképek átalakulásához további lábjegyzetekre lenne szükség.

De kellene ezen kívül egy másik Lexikon is, hiszen Király hatalmi odüsszeájának állandó *útvonalai* és *célpontjai* vannak. Ezek nem csak tudományosak, bár az egyetemi előadások bennük vannak. Célállomások a bizottságok, értekezletek. tanácsok, a Parlament, a pártbizottságok teljes vertikuma, az országgyűlési képviselő pályái, a kerületi párt, a Hazafias Népfront, a kerületi Népfront, a KB, a PB, az Akadémia számolatlan bizottságai, a filmzsűrik, a tévézsűrik, tévészereplések, rádióinterjúk, szereplőválogatások, a vidéki intézmények és testületek a maguk meghívásaival, a folytonos szovjet szálak, egyre fokozódó mértékben már (!) maga a kapitalista ős-ellenség, a Nyugat is: Király kedvet kap a nyugati utazgatásokhoz Ehhez tartozik még a nyomtatott sajtó (azaz a szerkesztőségek) az akadémiai orgánumoktól egészen a *Népszabadság*ig.

Az akkori funkcionáriusok vagy a pártmunkát vállaló értelmiségiek kedves szófordulata volt, hogy én „járom a vidéket" („bezzeg ti nem!"), most is a Jászságból jövök („pedig lett volna jobb dolgom is), és ez után mindig az jött, hogy ő („aki járja a vidéket") találkozott a valódi emberekkel („amíg ti nem"), és ezek a valódi emberek harsányan panaszkodtak a rendszer valamelyik hiányosságára. Király napi, heti, havi országjárásai hivatásos funkcionáriusok tucatjainak teljesítményével ért fel.

Király jórészt őszinte, főleg a *Napló* megközelítőleg első másfél évtizedében, amikor körülötte kizökkent a világ. Kiesett abból a véglegesnek vélt melegből, amit az igazi hatalomhoz tartozás számára jelentett. Ez után az idő után lépésről-lépésre rendbe jön. Ismét elfoglalja a helyét a hatalmi rendszerben. Nem úgy, ahogy ő gondolja, de nem is úgy, ahogy akkor mások látták.

Az első korszakban érzékelhető őszinteség ezt a részt kimondottan érdekes olvasmánnyá teszi. Király sokszor levetkőzik, hogy elfogulatlanul nézhessen szembe önmagával. Nem takarékoskodik saját maga kritikájával sem, néhol egy igazi dráma körvonalait ölti tehát ez a rész. De már az akkori megközelítés is szelektív. Ellentétben látszik állni a szélsőséges őszinteséggel, hogy stratégiai fontosságú tényt vagy dolgot egyáltalán nem ír le. Király világának középpontja önmaga, akinél paradigmatikusan esik egybe a világ egészéért való aggódás a saját vezéri szerepért való aggódással. Ez olyan közhely, ami rá a legnagyobb mértékben vonatkozik.Ha *Dante* az *Isteni Színjáték*ban megírta volna a túlvilági totalitariánus értelmiséget, feltétlenül Királyt kellett volna választania. Amikor Király távolabb van a hatalom centrumától, jóval reflektáltabb és kritikusabb. Amikor visszakerül a hatalom központjába, hirtelen ismét *Dante tollára méltó* totalitariánus értelmiségivé válik.

A hatvanas évek második felében új mediális rendszer eszközeit is felhasználva a hatalom, s amit ebből látni lehetett, elsősorban Aczél szemében egy-egy értelmiségi társadalmi megítélése már vagy *manipulált* volt, vagy maradéktalanul felolvadt a *szekértáborhoz való tartozás szürke egyenruhájának* megítélésében. Király önálló szólam kíván lenni a szekértáborok hangzavarában. Szemében az értelmiségi kizárólag *személy*, lehetséges rivális vagy szövetséges. Megvannak a rejtett gyenge és a nyilvános erős oldalai. S persze, *minden egyes értelmiségi potenciális szövetséges vagy potenciális ellenség.* Ebben a világban nincsenek teljesítmények, amelyek egy platóni világban örök életüket élik, itt csak napi körforgások vannak, amelyek elkerülhetetlenül bekerülnek Király hatalmi hálójának szövőszékébe.

Közkeletű vélekedés szerint a totalitarizmus egy ideológia jegyében megszervezett egypártrendszer intézményes hatalma, amelynek vezetése diktatórikussá válik. Király szövege finom kérdőjeleket fűz ehhez a meghatározáshoz. Amit ugyanis ő megmutat, az nem igazán diktatúra, de egy *hatalmas dimenziójú centralizált kézi-vezérlés*, amelynek a diktatúra büszke definíciójához már vajmi kevés köze van. Az, hogy ez a gigantikus kézi ügyetlenkedés mennyire kizárólag csak a kultúra területén uralkodhatott, nehéz megjegyzést fűznünk, részben azért is, mert a rendszer objektív hatalmi érdekei és a szovjet koordináták kétségtelen megléte eljátszották a maguk szerepét.

Ebből a szempontból Király *Naplója* ugyancsak enciklopédikus. Megörökíti, hogy minden egyes kézirat, színházi bemutató, első verseskötet, kiállítás, nagydoktori és akadémikusi cím, pártfunkció, útlevél vagy emigráció Aczélnál dől el. Király nem is fűz kommentárt egy olyan jelenethez (mert annyira természetes), amelyben Aczél azt kérdezi tőle, hogy ki legyen a BTK KISZ-titkára.

A gigantikus kézi vezérlés adja meg a keretet Király valódi helyzetének megfogalmazásához is. *Király egy pillanatig nem tartotta kezében a kormányt* (vagy a kapcsolótábla gombjait). Ez mindvégig hatalmas szenvedést okozott neki. De akkor mit jelentett egyáltalán a hatalomba való visszakerülés? A kézi vezérlés sokrétű és sokszoros befolyásolását. Informátor volt, tanácsadó, szakértő és felhajtó.

A nyolcvanas évek végén a *Tudósklub*-sorozaton belül beszélgettek az ötvenes évekről. Királlyal szemben ekkor *Nemes-Nagy* Ágnes ült, magabiztos és szép nő, akinek a *Tudósklub*ban való puszta megjelenése a hosszú ellenzékiség után már önmagában is erős politikai jelzés volt.

Nemes-Nagy Ágnes, világos megjelenési fölényében, támadó tézissel kezdte a vitát: „Itt volt a Rajk-per, s azt várták a költőktől, hogy írjanak róla. Hát lehet a Rajk-perről pozitívan írni?"

A szép költőnő ebben a pillanatban (1987-ben vagy 1988-ban!) teljesen biztos volt abban, hogy a beszélgetésnek ezzel érdemileg vége van.

A nemes ellenfél vissza fog vonulni.

Ekkor kezdett beszélni Király (1987-ben vagy 1988-ban).

Lassan induló körmondatai ahhoz az eredményhez vezettek, hogy igenis lehetett a Rajk-perről pozitívan írni.

Király István: Napló 1956-1989. Szerk. Soltész Márton. Közreműködött: Agárdi Péter, Babus Antal, Katona Ferenc, Király Júlia) Budapest, 2017.

Kiss Endre

Készült a Magyar Kormány támogatásával

Miniszterelnökség Nemzetpolitikai Államtitkárság

Bethlen Gábor Alap

Gefördert aus den Mitteln der Volksgruppenförderung des Bundeskanzleramtes

BÉCSI NAPLÓ

AZ AUSZTRIAI MAGYAROK LAPJA

Kiadja az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége

Levelezési cím: A-1011 Wien, Postfach 358.
Web: www.kozpontiszovetseg.at
www.becsinaplo.eu

Tel./Fax: 00 43 1 532 60 49
E-mail: becsi-naplo@aon.at

Zweimonatsblatt der Ungarn in Österreich.

Eigentümer, Herausgeber, Hersteller und Verleger: Zentralverband Ungariseher Vereine u. Organisationen in Österreich. A-1010 Wien, Schwedenplatz 2/I/8.

SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG:
Bodzsoni István (Szabadka), Borbándi Gyula † (Budapest), Czellár Judit (Genf), Duray Miklós (Pozsony), Gömöri György (London), Kovács István (Budapest), Kovátsné Németh Mária (Győr), Kő András (Budapest), T. Kovács Péter (Budapest), K.Lengyel Zsolt (München), Papp László (New York), Pomogáts Béla (Budapest), Radics Éva (Tazmannsdorf), Sárközi Mátyás (London), Szakály Sándor (Budapest), Varga Sándor (Pozsony), Zakar Péter (Szeged).

SZERKESZTŐSÉG:
Benyák Mária, Böröndi Lajos, S. Csoma János, Deák Ernő (főszerkesztő), Fetes Kata, Kántás János, Martos Péter, Rumpler Diána.

GRAFIKAI SZERKESZTŐ: Uzsák Zoltán
GAZDASÁGI INTÉZŐ: Deák Sonja

BANKKONTO: 004-46793, BLZ: 20111, Erste Bank der oesterreichischen Sparkassen AG., Hauptanstalt A-1010 Wien, Graben 21.
IBAN: AT572011100000446793 • BIC: GIBAATWW

ELŐFIZETÉS egy évre: Ausztriában 15,- Euro, Magyarországon 3500,- Ft, Nyugat-Európában 20,- Euro, vagy annak megfelelő összeg, tengerentúl 25,- Euronak megfelelő összeg, Szerbiában: 1000 dinár, Szlovákiában egyes számok eladási ára: 1,50 Euro.

TERJESZTŐINK:
Amerikában: Andrew Rekay, 3996 Oakmore Rd. Oakland, CA 94602-1856
E-mail, az újság számára: BecsiNaplo@yahoo.com
Bankátutalás: Hungarian Freedom Fighters Inc. San Francisco Area Chapter, 3996 Oakmore Rd. Oakland, CA 94602-1856
Angliában: Hungarian Book Agency, P.O.B 1956, Durham DH1 2GA.
Hollandiában: Kónya Melinda. Boerhaaveplein 124. 2343 LX Oegstgeest, 00-31-71-5154287.
E-mail: melindakonya@hetnet.nl
Kanadában: Pannonia Books Ltd., 472 Bloor St. W. 2nd floor, Toronto, Ontario M5S 1X8.
Magyarországon: Librotrade Kft., H-1656, P. O. B. 126, H-1173, Budapest, Pesti út 237. Bank folyószámla: KHB Rt. 10402166-21638181-00000000.
Németországban: Dr. Klement Kornél, BUOD, Ringstrasse 16, D-63128 Dietzenbach
Svájcban: Judit Czellar 13, Croix-du-Levant, CH-1220 Genève, e-mail: czellarjud@hotmail.com, 0227970854 – Postfinance, Julianna Judit Czellar, Compte: 12-165459-6, IBAN: CH13 0900 0000 1216 5459 6
Svédországban: Szöllősi Antal, S-127 24 Skärholmen, Box 176. PlusGirot Nr.: 756987-4.
Szerbiában: Fehér Márta, 24000 Szabadka, Jókai Mór 119. Bankszámla: RS35285223604000354839
e-mail: fhrmarta@gmail.com
Szlovákiában: Benyák Mária,
e-mail: mariabenyak@gmail.com
Bankszámla: SK6709000000000170127485

Névvel vagy betűjellel megjelent cikkekért szerzőik felelnek és nem feltétlenül fejezik ki a szerkesztőség véleményét. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Gefördert aus Mitteln der Volksgruppenförderung

Druck: Monocopy Bt.
H–9200 Mosonmagyaróvár, Juhar u. 16.